

1989 koristi se za tumačenje prošlosti. Totalitarizam je postao istorija, a TOT instrument tumačenja istorije. U SR Nemačkoj prerađuje se prošlost DDR-a u okviru "drugog prevladavanja prošlosti" i govora o "dve totalitarne diktature", Trećem Rajhu i DDR-u. Oznaka DDR kao "totalitarnog sistema" postala je kvazi-službena državna ideologija. Službena vladina Enquette komisija utvrdila je da je DDR bio totalitarna država, ali to nije bilo samo pojmovna odredba već su se otvorila vrata poređenju Hitlera sa Ulbrihtom i Honekerom. Obuhvatna i s vrha usmerena službena prerada istorije DDR-a tekla je u sklopu poređenja sa Trećim Rajhom (Gauck 1998; Demokratie und Diktaturen in Deutschland 1998). Prošlost DDR-a stavlja se pored prošlosti nacizma, pa fašizam i holokaust prestaju da budu centralni događaj veka iz koga treba izvući političke konsekvence za savremenost. Normalizacija SR Nemačke odvija se preko demonizacije DDR-a (Elm, 1997). "Anšlus" DDR-a tumači se kao ponovno uspostavljanje suverene nacionalne države, oprost za rat i nacizam i "kraj vanrednog stanja poratnog vremena". Realna simbolika ovog preokreta bilo je osnivanje "Instituta za proučavanje totalitarizma H. Arendt" koji je zaposeo zgradu pokrajinskog odseka bivše Socijalističke jedinstvene partije Nemačke (SED) u Drezdenu.

Nezavisno od direktivnih obrazaca novog antitotalitarnog prevaspitavanja ovde bi trebalo razmotriti valjanost primene TOT na DDR. Ako se primeni Fridrihova idealnotipska odredba totalitarne diktature od 6 tačaka na prvi pogled DDR jeste bila totalitarna. Međutim, nakon pažljivijeg uvida javljaju se sumnje: bilo je sloboda verskog izražavanja, teško je sresti sistematski teror, plansku privredu je teško označiti komandnom, monopol vladajuće partije nad vojskom nije postojao jer je uvek bilo više sovjetskih vojnika, a monopola nad sredstvima opštenja nije bilo jer se uvek mogla gledati TV SR Nemačke. Da li je možda zbirni pojam totalitarizam upotrebljiv kada se poređenje suzi na pravni poredak? Berlinski politikolog Nojner-Duttenhofer poredio je pravnu nesigurnost u DDR-u i Trećem Rajhu posebno sa stanovista načela "nulla poena sine lege" (nema kazne bez zakona). Ovo načelo bilo je u ustavu DDR-a, ali ga je sudstvo obilazilo u skladu sa prioritetom partijskog prava. Za 40 godina postojanja DDR-a doneto je oko 200.000 krivičnopravnih presuda zbog političkih prestupa. Denacifikacija je korišćenja za uklanjanje svih političkih protivnika. Smrtnih kazni bilo je ukupno 227: od toga 122 zbog nacističke prošlosti, 77 zbog zločina protiv države i 22 zbog ubistva. Od 1968. samo je jedan osuđenik smaknut zbog špijunaže, tri zbog ratnih zločina i jedan ubica (Neuner-Duttenhofer 1999). U nacizmu su desetine hiljada lica ubijene na osnovu osuda vanrednih sudova u konclogorima. Kod oba režima su elementi koji su štitili osnovna prava bila isključeni iz krivičnog prava. Nije bilo pravne sigurnosti protiv vladajuće ideologije. Međutim, i tu postoje važne razlike: kod nacizma bila je ukinuta stavka o zabrani povratnog dejstva i zabrana analogije, što je direktno vodilo bespravljju, dok su ove zabrane unete u oba ustava DDR-a (1949 i 1948). Ipak je neodređenim krivičnopravnim odredbama i socijalističkom sudstvu ostavljena mogućnost da samovoljno deluje pod plaštom "pravne državnosti". Dakle, premda je načelo nulla poene sine lege važno u DDR-u, bilo je sistematski potcenjivano (Neuner-Duttenhofer 1999). U DDR-u je 1950-ih delovalo ofanzivno antifašističko političko sudstvo koje je progonilo nacističke zločince i neprijatelje radničke države. Ali, bio je vidljiv i napor da se stvori atmosfera normalnosti i pravne sigurnosti. Uprkos tome kadrovska uprava istočnoevropskog socijalizma nije stvorila socijalističku demokratiju već "vaspitnu i formativnu diktaturu" (U. Heuer) sa snažnim elementima jednakosti. Kod nacizma pravo je bilo prožeto narodnjačkim rasnim duhom i "totalno", sa daleko manje pravne sigurnosti izuzev u privatnopravnoj oblasti. Svojinisku sigurnost u Trećem Rajhu ugrožavali su samo rasistički antisemitski zakoni, u socijalizmu je